

Den opofrende digterkone

Alice Wied (1869-1958)

Alice og Agnes

Alice var født i 1869 som det fjerde barn af godsejer Ferdinand Tuteins 13 børn – de fleste piger. Hendes far havde i 1865 købt godset Høgholt ved Hjørring. I årenes løb ofrede han en halv million på godset. Han forsøgte sig også i politik og var en årrække medlem af folketinget. Som halvfjerdsårig måtte han sælge godset og ernære sig som lotterikollektør i Randers, unægtelig noget af en social deroute. Men under døtrenes opvækst var der endnu råd til at sende dem til en kostskole i Antvorskov, hvor piger fra aristokratiet kunne lære sprog og erhverve den nødvendige dannelse for at begå sig i de kredse. Her mødte godsejerdatteren Alice Tutein proprietærdatteren Agnes Andersen (siden Henningsen). Alice havde ikke så let ved at knytte venskabsbånd, da hun var meget afvisende over for fremmede. Efter en konfrontation blev de to piger dog bedsteveninder.

Agnes Andersen blev gift tidligt, da hun ventede sig, medens Alice begyndte som sygeplejeelev på Børnehospitalet i København. Agnes' ægtemand, Mads Henningsen, fik stilling som lærer ved Ordrup Latinskole, hvorefter de slog sig ned i en lejlighed i Charlottenlund. Alice kom jævnligt hos familien Henningsen og deltog i den hjemlige hygge, som hun manglede på hospitalet. I denne periode begyndte Agnes Henningsen at skrive – nærmest i desperation - for at tjene penge, da familien ikke kunne få lærerlønnen til at slå til. Hun fik sine noveller trykt i Herman Bangs litterære avis, "København", under pseudonymet Helga Maynert.

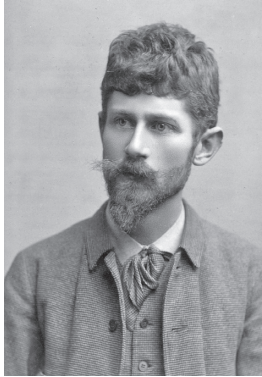
Dette spirende forfatterskab blev indgangen til Københavns litterære parnas. Ved et privat selskab hos forfatteren Carl Ewald traf Agnes Henningsen for første gang Gustav Wied. Da hans stormende tilnærmelser ikke interesserede hende, fik hun den idé, at han måske ville passe sammen med hendes veninde Alice. Hun fortalte i en lind strøm om sin veninde, om hendes væremåde på Antvorskov, om hendes tapperhed som sygeplejerske, hendes djærvhed og hendes mærkeligste side, menneskeforagten. Agnes Henningsen gav sig således til at lege "Kirsten Giftkniv", og det lykkedes hende at føre de to mere stille eksistenser sammen. Det viste sig at være en fremragende idé.

Portræt af Alice Wied. Udsnit af familiens specialfremstillede julekort, ca. 1910. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Ferdinand Tutein, Alices far, godsejer og folketingsmand, siden lotterikollektør. Foto i Vendsyssel Historiske Museum & Lokalhistorisk Arkiv.

Forfatteren Gustav Wied som ung. Ukendt fotograf ca. 1883. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Alice og Gustav Wied

Gustav Johannes Wieds baggrund var ikke så forskellig fra Alice Tuteins. Han var født 1858 på Holmegård, en større forpagtergård uden for Nakskov, som søn af August og Catharina Wied. De fik efterhånden også en større børneflokk, alle var drenge på nær en enkelt pige. Gustav var den tredje i flokken. Han skrev allerede digte som barn og ville gerne være forfatter. Hans mor forstod ham, men hans far syntes, at det var noget pjat, men strakte sig så langt, at sønnen efter konfirmationen kom i boghandlerlære. Det smagte lidt af forfattervirksomhed, men det interesserede ikke sønnen. Så han gav sig til at læse til student afbrudt af jobs som privatlærer, idet han dumpede tre gange, inden det lykkedes at erhverve den eftertragtede eksamen. Siden tog han også filosofikum og fik den akademiske titel: cand. phil. Ved siden af lærerjobs begyndte han for alvor at skrive, for han ville stadig være digter. Som Agnes Henningsen knyttedes han til bladet "København". I 1892 blev han idømt en bøde på 100 kr. for at skrive en utugtig historie i samlingen "De unge og de gamle". Historien var i virkeligheden skrevet for at advare imod pædofili fra barnepigers side, hvis de ikke blev holdt under opsyn af madmor. Men sådan opfattede samtiden det ikke. Dommen blev siden ændret af højesteret til 14 dages fængsel på vand og brød.

Gustav Wied var således en berygtet forfatter og næppe en svigersøn, nogen pæn, borgerlig familie ville ønske sig. Deres forhold kan følges i Gustavs breve til broderen John. Den 24. november 1892 skrev han om Alice: "*bleven min nu i al Hemmelighed*". Den 10. januar 1893 skrev han: "*nu er Alice og jeg offentlige*", altså offentlig forlovede.¹⁾ Gustavs mor bad derfor om et forlovelsesbillede, men Alice var for genert til at gå hen og blive fotograferet, så i stedet optrådte Agnes Henningsen som "stand in" på billedet. Den 28. april udsendte parret en meddelelse om, at de var blevet gift. Det var dog en omgåelse af sandheden, men dengang var det absolut ikke velset at flytte sammen før giftermålet, som de to var blevet enige om. Siden blev hun gravid, og da det kunne ses, blev hun sendt ned til Gustavs gamle barnepige på Lolland. Til venner og bekendte fortalte Gustav, at hun var på rejse i Tyskland. Den 31. august 1894 fødte Alice uden faderens tilstedeværelse deres første barn, opkaldt efter Gustav Wieds litterære venner Johan Knudsen, Sophus Schandorph og Herman Bang sluttende med efternavnet Wied. Far Gustav hyggede sig imens på Bangsbo i Nordjylland sammen med

Fiktiøvt forlovelsesfoto af Gustav Wied og Agnes Henningsen, da Alice ikke ville fotograferes. Foto 1893. Roskilde Museum.

godsejeren Johan Knudsen og alle deres fælles kunstnerven-
ner. Han kom heller ikke til barnedåben. Heldigvis havde
Alice en god støtte i sin mor.

Fra fattigdom til velstillede kår

En måned efter flyttede familien ind på "Rolykke", et ned-
lagt mejeri, der lå et stykke uden for Sæby i Nordjylland. De
skulle leve af det, Gustav kunne tjene på sin forfattervirk-
somhed, som endnu ikke var særlig veletableret. I brevene
kan vi se, hvor fattige de var: "Kun sønnen er der mælk til. Vi
andre har fået prosa til middag og poesi til aften." Et andet sted
skriver han: "Nu er der kongelig ro i huset. Men også rotter. Dem
agter jeg at fange og leve af." Og et tredje sted inviterede han

*Rolykke nær Sæby,
hvor familien Wied
boede 1894-97. Foto ca.
1920. Roskilde lokalhi-
storiske Arkiv.*

*Alice Tutein som ung.
Ca. 1887. Roskilde
lokalhistoriske Arkiv.*

familien til at komme på besøg, men de måtte være indstillet på at spise på Clasens Hotel for egen regning for "*vi lever af luften og vandet.*"²⁾ Trods pengemangel havde de ung pige i huset. Pigerne rendte dog hurtigt fra pladsen, når de opdagede, at de ikke fik deres løn. Mange havde lidt ondt af familien, så julen var en passende anledning for godgørende fruer i byen – eller "*Madammer*", som Wied kaldte dem i julebrevet til moderen – til at sende kager, pølser, ribbenssteg og andre rare sager til Alice. Også svigerinden Amalie Wied, gift med broderen John Wied, sendte nogle gode sulepakker – omtalt af Gustav Wied som "*dit og dat til at æde*". Han tilføjede, at der intet kom fra Alices egen familie – "*Mon ikke hun føler forskellen?*"³⁾ Det har hun uden tvivl gjort, men hendes forældre var altid i pengetrang.

Gustav skrev flittigt og fik efterhånden udgivet flere værker. Den 1. april 1896 fødte Alice datteren Inger Marie, kaldt for Søster. Også denne gang var faderen fraværende, idet han havde investeret et lån fra sin bror Carl i et Middelhavskrydstogt, selv om pengene var beregnet til en tiltrængt ombygning af "*Rolykke*". Nu kom Alices far endelig på banen, idet han meldte Gustav Wied til politiet for at have avlet to børn uden for ægteskab med barnemoderen. Det var dengang forbudt. Så tog parret sig endelig sammen til at blive gift. Det skete hjemme på Rolykke, idet Alice ikke havde det så godt efter fødslen. Samtidig blev datteren døbt. 1897 fødte Alice på ny en dreng, men han levede kun en uge.

Gustav Wied ville gerne flytte tættere på København - dog helst i rolige omgivelser. Sidst på året fandt de en lille kvistlejlighed i Roskilde og flyttede ind hos proprietær Olsen i ejendommen Rødishøj, Frederiksborgvej 11, i dag katolsk præstegård. Familien levede meget regelmæssigt af hensyn til den sensible digter, der krævede absolut ro, når han skrev. Det kunne have sine vanskeligheder i en lille lejlighed med små børn, så Alice måtte ofte gå tur med børnene i Klostermarken.

Det var netop i disse år, at Wied skrev hovedværket "*Slægten*" og flere af sine satyrspil. En del romaner og skuespil blev oversat til tysk, og Wied var kommet indenfor i varmen hos forlaget Gyldendal. Han fik derfor råd til at erhverve en meget stor grund ude vest for byen med en formidabel udsigt og god afstand til støjende naboer. Villaen, der stod færdig år 1900, kunne minde om stuehuset til en større forpagtergård med fire skorstene samt tårn og tinder. Derfor fik det navnet Kastellet. Ved indflytningen havde Alice netop

født sit fjerde og sidste barn, der fik navnet Peter efter Peter Nansen. Fruen må have været robust, siden hun ikke gik af vejen for at flytte lige efter en fødsel.

Livet i Kastelet

Som fortalt var Gustav Wied nærmest oversensibel, så han fik egen lejlighed i den nye villa adskilt fra resten af huset med tykke mure. Her var der en lille forstue, et arbejdsværelse, et sovekammer og et værksted ovenpå, hvor han kunne dyrke sine hobbies. Familien levede i stor regelmæssighed, hvor dagen var inddelt efter husfaderens vaner med faste tidspunkter for måltider, skribentvirksomhed og motionsture. Hver lørdag tog han toget til København for at opsøge sine litterære venner og besøge forældrene, der var flyttet til hovedstaden. Han var ikke kun sensibel over for støj, men også over for lugte. For eksempel kunne han ikke tåle lugten af rent sengelinned. Når han skulle have rent på sin seng, måtte hans kone først ligge i det en til to nætter. Intet under at Gustav Wied værdsatte sin hustru højt og kaldte hende for "fru Unica". Som forældre var de enige om at gøre det bedste for deres børn, både ved særlige lejligheder såsom børnefød-

Sønnen Johan foran Kastelet. Gustav Wieds lejlighed lå til venstre for hoveddøren. Foto: Kr. Hude, dec. 1906. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Opdækning til festban-
ket i familien Wieds
spisestue den 6. marts
1910. Foto ved Gustav
Wied. Roskilde Muse-
um.

selsdage, jul og andre højtider, men også til hverdag. Således fulgte Gustav sin datter hen i pigeskolen på Palæet hver dag.

Holger Rørdam, en af sønnen Johans klassekammerater, har beskrevet Alice Wied således: *"Endnu som moden frue med tre store børn havde hun en meget ungdommelig og fin lille skikkelse, der uvilkårligt påkaldte sammenligningen med Meissner porcelænen, og ansigtet svarede til skikkelsen. Vi store drenge behandlede hende med et kejtet galanteri, der ikke blev nogen anden af vore kammeraters mødre til del. For øvrigt var der noget robust ved hendes væsen, der kontrasterede pudsigt med hendes ydre. Hun var – og er den dag i dag – i besiddelse af en lige så udpræget humor som manden, med et skarpt blik for alle pudsigheder og en morsom tør måde at fortælle på. Datidens Roskilde-damer forargedes over, at hun røg cigarer. Ja, der var dem, der påstod, at hun også røg pipe. Jeg kan bevidne, at det passer."*⁴⁾ Selv mente Alice, at ægte-
manden især satte pris på, at hun var meget fåmælt.

I de første år i Kastellet blev der af og til holdt store selskaber. Holger Rørdam skriver herom: *"Wied yndede netop at samle meget brogede selskaber, blande litterære bohømer, store godsejere, letsindige skuespillerinder og agtværdige bedsteborgere sammen i en pikant cocktail; men han forstod også at ryste de forskellige ingredienser sammen til en enhed; man hyggede sig og morede sig."*⁵⁾

Også i Roskilde havde man selvfølgelig ung pige i huset. En af disse piger ved navn Sofie har refereret en sjov erindrings om husets frue. Undertiden tog Sofies forlovede, Frederik Christian Hansen, turen fra København til fods eller med hestevogn, hvis han var så heldig at blive "taget op". Forlovelsesparret satte sig da i tussmørket uden for Kastellet for at snakke sammen, når Sofie var færdig med sine gøremål. Det hændte engang, at fru Wied opdagede dem. Hun smækkede et vindue op og råbte til kavalieren: *"Træd frem, så jeg kan se, hvem det er derude – eller jeg skyder!"* Frederik Christian gik ind på spøgen og trådte frem af mørket med hænderne oppe, så Sofies madmor kunne se ham an. Så var alt naturligtvis i orden.

Forfatterens sidste år

Gustav Wieds sidste år blev triste, idet han ofte var indlagt med nervøse lidelser eller på kurophold på grund af sin dårlige mave. Han var tillige mere eller mindre skrevet ud. De sidste romaner og skuespil blev sabled ned af anmelderne, hvilket han tog sig meget nær. I Agnes Henningsens erindringer kan man læse, at han forsøgte at begå selvmord ved

at tage en overdosis sovemedicin, men blev fundet af Alice, der sendte bud efter huslægen. Efter den oplevelse var det med angst og bæven, at hun om morgenen gik ind med morgenbakken til ham, så porcelænet klirrede på bakken. En dag var det alvor. Den 24. oktober 1914 fandt Alice sin mand død efter at have indtaget en dosis cyankalium.

Efter dødsfaldet skyndte Agnes Henningsen sig til Roskilde for at trøste. Men Alice ville hverken vide af hendes eller af sin søster Emmys velmente besøg. Børnene ville gerne have dem til at blive for at lette på den triste stemning, men det endte med, at både veninde og søster listede af uden at få talt med Alice. På vejen ud mødte de ligbærerne, der kom for at hente liget. Efter Gustav Wieds eget ønske blev han ikke fulgt af familien på vej til sit sidste hvilested på Gråbrødre Kirkegård.

Enkestand i trange kår

Alice Wied solgte Kastellet i 1915 til doktor Herfort, der indrettede øjenklinik i huset. Hun flyttede med de to yngste børn hen i Gråbrødrestræde, siden til København. Gustav Wied havde ifølge Agnes Henningsen haft den opfattelse, at formuen var så stor, at Alice kunne leve af den til sine dages ende. Men han havde afstået forfatterrettighederne til Gyldendal og var på månedlig gage, fordi han havde levet over evne. Desuden kom der ikke de indtægter fra Tyskland, som han havde ventet, på grund af 1. verdenskrig. Endelig blev Alice meget gammel. Det betød, at hendes eksistensgrundlag langsomt svandt ind. Det gjorde det ikke lettere, at hun måtte forsørge datteren Søster, der ifølge broderen Johan var gået mentalt i stå i en alder af 15 år. De flyttede noget rundt, men boede altid i små billige lejligheder og endte i Hørsholm.

En væsentlig kilde til oplysning om familiens forhold i disse år er svigerdatteren Hellen Wied, gift med Johan Wied. Ifølge hende var Alice og Søsters hovedindtægtskilde det Tutein'ske familielegat, som Johan havde sørget for, at hans søster søgte. Hun var naturligvis selvskreven til at få det. Det udbetaltes to gange årligt. Hertil kom aldersrenten, da Alice blev ældre. Forfatterrettighederne gav mindre og mindre i disse år, for Gustav Wieds forfatterskab blev først genopdaget senere. "Gustav Wied-Selskabet", stiftet af forfatteren Soya i 1937, ville gerne hjælpe Alice Wied, især formand Soya, der samtidig ville promovere sig selv. For eksempel gav han hende en gås til jul på selskabets vegne. Til gengæld

Fra åbning af Gustav Wied-udstilling i Politikens Hus i 1938. Fra v. Søster Wied, Hellen Wied, Alice Wied i stol, uidentificeret herre og forfatteren Soya, stifter af "Gustav Wied Selskabet" (det oprindelige). Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

bad han hende om at skrive en lille tak til selskabet i Politiken. Men ifølge svigerdatteren brød Alice Wied sig ikke om denne form for godgørelse. Hun følte, at det var en form for almisse. Ved en anden lejlighed inviterede Soya Wied-familien ud at spise, men samtidig havde han inviteret en journalist og en pressefotograf med, så der kunne komme lidt i avisen om "Gustav Wied-Selskabet" og dets store godgørelse over for Gustav Wieds enke. Der eksisterer flere takkebrev fra Alice Wied til Soya i selskabets arkiv. Men trods de venlige breve var det ikke noget, hun brød sig om. I det hele taget var hun en beskedne person, der ikke kunne lide al for megen opmærksomhed omkring sin person.

Alice og Søsters dagligdag

Alice og datteren Søster levede meget enkelt i det daglige. "Mor Wied", som familien kaldte hende, stod tidligt op og sørgede for at fyre op i kakkellovnen. Det var hende selv, der bar den tunge koksspand op. En dag, da svigerdatteren kom forbi, lå Søster på divanen helt opløst i gråd. Årsagen til tårerne var den, at Mor Wied var faldet på trappen med koksspanden. Selv tog moderen det meget roligt, til trods for at hun

faktisk havde fået nogle slemme knubs. Dagsprogrammet var ellers følgende: Når Alice havde gjort hele lejligheden i orden, og klokken var blevet 12.30 eller mere, fik Søster bragt sin morgenbakke ind af moderen. Så stod hun op hen ad kl. 14. I en periode i slutningen af 1930'erne og begyndelsen af 1940'erne, hvor Johan og Hellen Wied boede i et lille hus i Rungsted, havde mor og datter nøgle til huset. Så gik de en tur derover om eftermiddagen med deres lille hund. Siden gik de hjem for at lave aftensmad. Det var nu kun Mor Wied, der lavede mad. Men som hendes svigerdatter sagde: *"...så hægede hun ikke om madlavningen. Engang da hun stod og lavede rabarbergrød var hun så uheldig at tabe den evindelige cerut i munden lige ned i grøden. Det var bare lige tjep med en ske og op med den. Så kunne den grød da godt spises alligevel."*

Svigermor og farmor

Alice Wied karakteriseredes som den perfekte svigermor af sin svigerdatter, Hellen Wied. Hun var godt 20 år yngre end Johan Wied og var noget beklemmt, da hun som 19-årig skulle præsenteres for Alice Wied engang midt i 1930'erne. Men Alice tog straks skrækken fra hende ved at sige: *"Velkommen og velkommen på flere måder"*. Så var den forlovelse accepteret. Siden hjalp Hellen med at dække bord. Alice havde et stel med blomster, som stammede fra tiden i Roskilde. Hellen satte naturligvis tallerkenerne, så blomsten vendte rigtigt, hvortil Alice Wied bemærkede: *"De er da en ordentlig pige"*. Siden fik de to det bedste forhold til hinanden. Søster fik Hellen derimod aldrig noget godt forhold til. Hun følte nærmest, at svigerinden hadede hende, men forklaringen var nok den, at Søster var jaloux.

Efter syv års ægteskab fik Johan og Hellen sønnen Gustav, der blev Alice Wieds eneste barnebarn. Det var en stor glæde for den nybagte farmor. Hun var ikke sådan: *"Dikke dik og hopsa, hopsa"*, som Hellen udtrykte det, men hun kunne godt lide at sidde og snakke fornuftigt med den lille dreng. Da Johan Wied blev alvorligt syg kort efter sin 50 års fødselsdag i 1944, var det også Mor Wied, der ind imellem passede den nu to-årige Gustav, når hans mor skulle ind på hospitalet og se til hans far. Så læste farmor historier for ham og legede lidt med ham. Han var i det hele taget glad for at besøge sin farmor. Til alles sorg døde Johan Wied i slutningen af besættelsestiden. Det betød, at Hellen Wied måtte videreføre hans grossereraktivitet med en studentereksamen som eneste uddannelse, men det gik.

Det var naturligvis et hårdt slag for Alice Wied at miste den søn, som havde været hende til stor støtte i livet lige siden ægtemandens død 30 år tidligere. Men hun tog livets tilskikkelser med stor værdighed. En onkel til Hellen Wied karakteriserede hende som "*en lille soldat*", rank og værdig til det sidste. Hun døde i 1958, og hendes urne blev sat ned i Gustav Wieds gravsted på Gråbrødre Kirkegård.

Noter:

- 1) Billeskov Jansen, s. 80.
- 2) Toubro, s. 14-15.
- 3) Tønnesen, s. 5-6.
- 4) Satyr uden Maske, s. 29
- 5) Satyr uden Maske, s. 20-21.

Kilder og litteratur:

Alice Wieds biografi bygger på breve, erindringer og et større interview med svigerdatteren, Hellen Wied.

Gustav Wied Selskabets arkiv. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Hansen, Kaj W: Erindring om farmor. U. å. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Wied, Gustav: Brevsamling. 1880-1914. Roskilde Museum.

Wied, Hellen: Interview med Eva Tønnesen 1992. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Wied, Inger Marie: Brev til Ulla Schierbeck, Roskilde. 1947. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Billeskov Jansen, F. J.: Gustav Wied. Den mangfoldige digter. København 1997.

Christiansen, Niels A.: Gustav Wied først – og sidst. Fra Roskilde Museum. 1968, s. 3-55.

Fang, Arthur: Gustav Wied i Roskilde. Jul i Roskilde 1943, s. 10-13.

Henningsen, Agnes: Let Gang på Jorden. Letsindighedens Gave. Gyldendal 1999.

Henningsen, Agnes: Byen erobret. Kærlighedssynder. Gyldendal 2000.

Henningsen, Agnes: Den rige Fugl. Skygger på vejen. Gyldendal 2001.

Rørdam, Holger: Familieliv på "Kastellet" for 40 år siden. Jul i Roskilde 1953, s. 10-13.

Rørdam, Holger: Satyr uden Maske. Erindringer om Gustav Wied. Gustav Wied Selskabets Skrifter. 6. Roskilde 1953.

Salicath, Eddie: Omkring Gustav Wied. København 1946.

Toubro, Jørgen: Kvinder og børn er lykkelige, men - : Gustav Wied og Overgaard-tiden. 1994.

Tønnesen, Eva: Gustav Wieds juletraditioner. Jul i Roskilde 1989, s. 5-8. (Bygger på Roskilde Museums Gustav Wied-brevsamling).